

SZEŚĆ WSKAZÓWEK DLA HUMANITARYSTÓW WSPÓŁPRACUJĄCYCH Z TŁUMACZAMI USTNYMI PRZY DELIKATNYCH TEMATACH

Organizacja Tłumacze bez Granic (Translators without Borders), we współpracy z Oxfamem, opracowała sześć kluczowych zaleceń dla humanitarystów w celu zniesienia barier socjolingwistycznych, które często występują podczas współpracy z tłumaczami ustnymi przy delikatnych tematach, jak również w celu wsparcia zdrowia psychicznego tłumaczy.

Co rozumiemy przez "delikatne tematy"? Mogą to być kwestie wrażliwe kulturowo lub stanowiące tabu, dotyczące przemocy, nadużyć i wykorzystywania, a także równości płci, zdrowia reprodukcyjnego oraz norm i zachowań seksualnych. Często są one związane z pracą w zakresie ochrony ludności. Dotyczą one jednak również takich obszarów jak zdrowie, wsparcie psychospołeczne oraz dostęp do wody, warunki sanitarne i higieny (WaSH). Na przykład, w programach WaSH oraz programach zdrowotnych może zaistnieć potrzeba omówienia kwestii menstruacji. Ryzyko przemocy seksualnej może stanowić problem zarówno dla programów ochrony ludności, jak i tych zajmujących się zapewnieniem schronienia. Tłumacze i zespoły programowe mogą być zmuszeni odnieść się do podobnych delikatnych kwestii w nagłych sytuacjach zagrożenia zdrowia publicznego, takich jak pandemia COVID-19.

TRANSLATORS
WITHOUT BORDERS

OXFAM

Z NASZEGO DOŚWIADCZENIA WYNIKA, ŻE...

1 Programy humanitarne rzadko dysponują odpowiednim budżetem na profesjonalnych tłumaczy i często polegają na własnym personelu lub członkach społeczności jako tłumaczach nieformalnych. Budzi to jednak obawy zarówno co do jakości, jak i poufności tłumaczenia.

2 W niektórych językach słownictwo określające delikatne kwestie może nie istnieć, a jeśli istnieje, to może być obarczone piętnem lub nie być powszechnie znane przez członków społeczności.

Może to również dotyczyć terminów oraz pojęć humanitarnych i technicznych w języku angielskim czy polskim, które są trudne do jednoznacznego przetłumaczenia na inne języki. Takie określenia jak „przypadek” (zamiast „pacjent/pacjentka” czy „chory/chora”) mogą zostać źle zinterpretowane albo uznane za brak empatii. Jeśli tłumacze używają słów, które nie są neutralne lub są niezrozumiałe, może mieć to wpływ na to, w jaki sposób członkowie wspólnoty zareagują na porady oraz czy postąpią zgodnie z zaleceniami. Przykładowo kobieta, która padła ofiarą napaści seksualnej, może nie zrozumieć, jak pilna jest potrzeba dostępu do profilaktyki po-ekspozycyjnej.

Przykład: W języku hausa, jednym z ponad 30 języków używanych przez ludność przesiedloną w wyniku konfliktu w północno-wschodniej Nigerii, popularnym określeniem na „zdrowie psychiczne” jest „wariat”. Jedno z centrów zdrowia psychicznego, które najwyraźniej nie przeprowadziło żadnych badań językowych , na szyldzie promującym placówkę napisało “Usługi dla wariatów”. To niepoprawne tłumaczenie niesie ze sobą poważne piętno, prawdopodobnie powstrzymując ludzi od korzystania z usług, które mogłyby im pomóc.

CO MOŻESZ ZROBIĆ?

- Zaczynaj od oceny zapotrzebowania na tłumaczenia ustne i zaplanuj, jak je odpowiednio zaspokoić.
- Zwróć uwagę na cechy szczególne, takie jak wiek, płeć, niepełnosprawność i inne cechy wskazujące na różnorodność osób, z którymi będziesz współpracować.
- Przeprowadź analizę ryzyka, aby nie narażać na niebezpieczeństwo osób będących objętych programem, tłumaczy ustnych, ani ich rodzin.
- W miarę możliwości unikaj polegania na członkach rodziny w kontaktach z osobami wymagającymi szczególnego traktowania, a zamiast tego korzystaj z usług przeszkolonych tłumaczy ustnych.
- Zorganizuj rekrutację i szkolenia tłumaczy ustnych mając na uwadze to, z jakimi osobami planujesz rozmawiać, na jakie tematy, i w jakich miejscach/sytuacjach.
- Jasno określ, czego oczekujesz od tłumaczy ustnych. Upewnij się, że pojęcie “świadomej zgody” jest szeroko rozumiane. W miarę możliwości osoby tłumaczące powinny powtarzać wszystko to, co mówisz do osoby, z którą rozmawiasz, oraz przetłumaczyć wszystkie odpowiedzi. Nie powinny dodawać własnych opinii, ani pomijać żadnej wypowiedzi, prowadzić pobocznych rozmów z osobami, ani wywierać żadnej presji, aby się wypowiadały.
- Przed jakąkolwiek interakcją z członkami społeczności należy omówić z tłumaczami odpowiednie i pełne szacunku tłumaczenia kluczowych słów i pojęć w językach lokalnych. Dzięki temu tłumacze zyskują większą pewność siebie w wykonywanej przez siebie pracy, a ty masz większą pewność tego, że członkowie społeczności rozumieją kluczowe słowa w taki sam sposób, w jaki rozumiesz je ty.
- Unikaj używania żargonu, skrótów i akronimów, które zakładają pewien poziom wiedzy na dany temat, chyba że użycie ich jest uzasadnione.
- Pomóż tłumaczom ustnym poprzez wprowadzenie ich w konkretny sektor, na przykład edukując ich na temat podstawowych kwestii ochrony w danym kontekście. Daj im możliwość zadawania pytań dotyczących wszelkich technicznych terminów i pojęć bez presji i pośpiechu.
- Pamiętaj, że język ma moc; dobre intencje w połączeniu ze złym doborem słów mogą przynieść więcej szkody, niż pożytku.

Z NASZEGO DOŚWIADCZENIA WYNIKA, ŻE...

3 Często zdarza się, że społeczności korzystają z języka pośredniego albo używają eufemizmów, gdy poruszają delikatne tematy. Może to prowadzić do nieporozumień lub błędnego przedstawienia i przeinaczeń opisywanych doświadczeń i obaw osób dotkniętych kryzysem.

Jednakże, dzięki stosowaniu języka pośredniego i eufemizmów, niektórym osobom może być łatwiej rozmawiać o sprawach, które w przeciwnym razie byłyby trudne do omawiania publicznie bez wywołania zakłopotania lub urazy. Mogą one zapewnić dodatkową warstwę prywatności, zwłaszcza w takich miejscach, jak obozy dla uchodźców, gdzie przestrzeń prywatna jest ograniczona.

Przykład: W Demokratycznej Republice Kongo słowa odnoszące się do niektórych objawów choroby wywołanej wirusem Ebola oraz do narządów rozrodczych, seksu i płynów ustrojowych wywołują zakłopotanie, gdy są używane publicznie. Mówienie o biegunce lub przenoszeniu wirusa Ebola drogą płciową, zwłaszcza w sytuacji, gdy inni mogą usłyszeć tę rozmowę, jest uważane za brak szacunku.

Jak relacjonuje jedna z kobiet w Beni, "Są takie słowa, których nie wypowiadamy publicznie, na zewnątrz, gdzie każdy może nas usłyszeć. Widzisz, pracownicy służby zdrowia, którzy przyjechali tu z powodu Eboli, nie mają w swojej kulturze żadnych tematów tabu. Powiedzą publicznie wszystko, a to stygmatyzuje pacjenta".

4 Język może mieć płęć. Kobiety będące częścią wspólnoty niekoniecznie korzystają z tego samego słownictwa, co mężczyźni, zwłaszcza gdy omawiane są delikatne tematy, takie jak seksualność czy kobiece ciało.

Kobiety mogą też nie być chętne na otwarte rozmowy na te tematy z mężczyzną lub osobą z innej grupy etnicznej. Podobnie należy podejść do omawiania tematów delikatnych rozmawiając z dziećmi i osobami z niepełnosprawnościami, zwłaszcza gdy jest to niepełnosprawność, która ma wpływ na umiejętności komunikacyjne.

Przykład: W obozach dla uchodźców w Bangladeszu kobiety Rohingya zareagowały na liczne ograniczenia społeczno-kulturowe i segregację, z którymi się borykają, poprzez stworzenie własnego socjolektu, czyli swojego dialektu społecznego. Poszczególne słowa lub eufemizmy w tym socjolekcie nie są łatwo zrozumiałe dla mężczyzn Rohingya. Na przykład, haiz to zapożyczone z języka arabskiego słowo oznaczające menstruację. Jednak wiele młodych kobiet nie lubi używać tego słowa. Wolą używać eufemizmu, gusol, który dosłownie oznacza „wziąć prysznic”.

CO MOŻESZ ZROBIĆ?

- Przeszkól tłumaczy w zakresie dokumentowania języka pośredniego i eufemizmów oraz wyjaśnij ich znaczenia. Dzięki temu lepiej zrozumieją lokalny język używany do omawiania delikatnych kwestii, co usprawni radzenie sobie z tymi problemami.
  - Rozważ zaangażowanie społeczności, z którą zbudowana została relacja oparta na zaufaniu, aby wspólnie przedyskutować tłumaczenie konkretnych pojęć i terminów.
- Zbuduj słowniczek z tych tłumaczeń i dodawaj do niego nowe słowa w razie potrzeby oraz dziel się nim z innymi osobami, aby one również mogły skorzystać z twojej pracy.
- Skonsultuj z członkami społeczności i tłumaczami, które miejsce byłoby kulturowo odpowiednie do przeprowadzania rozmów na delikatne tematy w pełen szacunku sposób.

- Przeszkól tłumaczy ustnych w zakresie omawiania delikatnych kwestii w zależności od płci, wieku i niepełnosprawności osoby, z którą będą rozmawiać.
- Zwiększ ilość tłumaczek ustnych oraz tłumaczy języka migowego. W przypadku sytuacji lub języków, w których trudno o takich tłumaczy, przydatne może być stworzenie listy tłumaczy współpracujących z różnymi agencjami.

Z NASZEGO DOŚWIADCZENIA WYNIKA, ŻE...

5 Praca z tłumaczem wywodzącym się z tego samego środowiska, co społeczność, do której skierowane są działania, może zbudować zaufanie i pozwala na dokładniejsze tłumaczenia, jednak tłumacze mogą również dobrze stanowić zagrożenie dla członków społeczności, jeśli nie są odpowiednio dobrani i przeszkoleni.

CO MOŻESZ ZROBIĆ?

- Przy wyborze tłumaczy należy przeprowadzać takie same kontrole i stosować takie same zasady ochrony bezpieczeństwa, jak w przypadku innych pracowników, konsultantów lub wykonawców.
- Bądź przygotowany na zapewnienie tłumaczom szkoleń i zasobów związanych z kodeksem postępowania, procedur ochrony bezpieczeństwa, poufności, ochrony danych i pierwszej pomocy psychologicznej w języku, którym operują z łatwością.
- Tłumaczenie jest udane jedynie wtedy, gdy wszyscy biorący w nim udział ufają jego przebiegowi.
- Upewnij się, że wszystkie osoby, które potrzebują pomocy tłumacza będą miały do niej dostęp, wliczając w to osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami. Warto wcześniej przedyskutować z nimi kwestie związane z włączeniem społecznym, np. jak najlepiej włączyć osoby niedostępujące lub osoby z wadami wzroku.
- Aktywnie zbieraj opinie na temat pracy tłumaczy i reaguj na nie, a także wspieraj ich po wstępnym szkoleniu.

Przykład: Podczas kryzysu uchodźczego w Grecji w 2015 roku uchodźcy z Beludżystanu zgłosili, że nie ufają tłumaczom pochodzenia Pakistańskiego ze względu na napięcia polityczne między Beludżystanem i Pakistanem. Uchodźcy niechętnie mówili tłumaczom, dlatego uciekli z kraju w obawie przed tym, że będzie to miało konsekwencje dla ich rodzin, które tam pozostały.

Ten problem komunikacyjny mógł przyczynić się do odrzucenia ich pierwszego wniosku o nadanie statusu uchodźcy.

6 Tłumacze ustni często pracują pod presją i mają do czynienia z niepokojącymi treściami podczas tłumaczeń. Mogą przez to doświadczyć stanów lękowych, depresji, stresu, wypalenia zawodowego czy traumy zastępczej.

Tłumacze wywodzący się ze społeczności dotkniętych klęską są tym bardziej na to narażeni. Otoczenie, w którym odbywa się interakcja ze społecznością lokalną może przyczynić się do wzrostu napięcia wśród tłumaczy.

- Zapewnij tłumaczom wsparcie w zakresie zdrowia psychicznego niezależnie od tego, czy pracują w roli formalnej czy nieformalnej.
- Udostępnij tłumaczom możliwości rozwoju zawodowego, w tym szkolenia z zakresu samoopieki, a także doceniaj i nagradzaj ich wkład.
- Zapytaj tłumaczy o to, jakie wyzwania mogą pojawić się w trakcie interakcji z osobami w kryzysie i w jaki sposób można im zaradzić z wyprzedzeniem. Obejmuje to rozważenie potrzeby zachowania fizycznej odległości między osobami zaangażowanymi, zapewnienia im środków ochrony indywidualnej lub zorganizowania tłumaczenia na odległość z wykorzystaniem technologii mobilnej ze względów bezpieczeństwa lub zdrowia publicznego.
- Zaproś tłumaczy do wzięcia udziału w podsumowaniu i zachęć ich do wyrażenia opinii na temat ich doświadczeń i wsparcia, jakiego mogą potrzebować.

DODATKOWE MATERIAŁY

Translators without Borders, [Field guide to humanitarian interpreting and cultural mediation](#)

Translators without Borders, [Glossaries](#)

Highlander Research and Education Center, [What Did They Say? Interpreting for Social Justice - An Introductory Curriculum](#)

Red T, [Conflict Zone Field Guide for Civilian Translators/Interpreters and Users of Their Services](#)

Masz jakieś sugestie dotyczące udoskonalenia treści tego dokumentu? Prześlij je do nas!

Czy chciał(a)byś, aby ten dokument był dostępny w innym języku? Skontaktuj się z nami!

Dane kontaktowe: info@translatorswithoutborders.org

TRANSLATORS
WITHOUT BORDERS

OXFAM